

منشور ادب الہی

شرح

نامہ امیر المؤمنین علیہ السلام بہ امام مجتبیٰ علیہ السلام

تألیف

ملاً محمد صالح روغنی قزوینی

بہ کوشش

رحیم قاسمی

سرشناسه	قزوینی، محمدصالح بن محمدباقر، قرن ۱۱ ق.
عنوان قراردادی	نهج البلاغه، فارسی، برگزیده، شرح Nahjol-Balaghah. Persian. Selection
عنوان و نام پدیدآور	منتشر ادب الهی: شرح نامه امیرالمومنین علیه السلام به امام مجتبی علیه السلام/تألیف محمدصالح روغنی قزوینی؛ به کوشش رحیم قاسمی.
مشخصات نشر	اصفهان: خانه حکمت، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۲۰۶ ص: ۵/۱۴×۵/۲۱؛ س.م.
شابک	۹۰۰۰۰۰-۲-۹78-622-98456-2
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتاب حاضر با حمایت اداره کل ارشاد و فرهنگ اسلامی استان اصفهان، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی اصفهان و سازمان فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری اصفهان منتشر شده است.
یادداشت	کتابنامه.
عنوان دیگر	شرح نامه امیرالمومنین علیه السلام به امام مجتبی علیه السلام.
موضوع	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- نامه‌ها
موضوع	Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600-661 -- Correspondence
موضوع	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه -- نقد و تفسیر
موضوع	Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Criticism and interpretation
شناسه افزوده	قاسمی، رحیم، ۱۳۵۱ -
شناسه افزوده	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه. شرح
شناسه افزوده	Nahjol - Balaghah. CommantriesAli ibn Abi-talib, Imam I
شناسه افزوده	ایران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اصفهان
شناسه افزوده	انجمن آثار و مفاخر فرهنگی استان اصفهان
شناسه افزوده	سازمان فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری اصفهان
رده بندی کنگره	۴۲/BP۳۸
رده بندی دیویی	۹۵۱۵/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۸۴۶۰۵۵۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا	

نثر ادب الهی

شرح نامه امیرالمومنین (ع) به امام مجتبی (ع)

تألیف: ملا محمدصالح روغنی قزوینی

به کوشش: رحیم قاسمی

مدیر تولید: سعید محمدی

ناشر: خانه حکمت

نویت چاپ: اول ۱۴۰۰

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

شابک: 978-622-98456-2-2

قیمت: ۹۰۰۰۰۰ ریال

این کتاب با حمایت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اصفهان، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی اصفهان و سازمان فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری اصفهان منتشر شده است

حق چاپ و نشر برای خانه حکمت محفوظ می باشد

نشانی: اصفهان - چهارراه دهش - ابتدای خیابان شیخ مفید شرقی - خانه حکمت تلفن: ۳۱-۳۶۶۳۶۷۲-۳

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
تمهید.....	۲۷
الفصل الأول.....	۲۹
الفصل الثاني.....	۳۳
الفصل الثالث.....	۳۷
الفصل الرابع.....	۵۵
الفصل الخامس.....	۷۳
الفصل السادس.....	۷۷
الفصل السابع.....	۸۵
در بیان این که آدمی برای سرای آخرت مخلوق شده است نه برای دنیا.....	۸۵
سفارش ارتیاد و تمهید منزل و زاده بیس از طول أجل وانقطاع مدّت عمل.....	۹۱
مالک الملک به وسیله دعا مقاتیح خزاین رحمت در دست عباد نهاد.....	۹۸
در ذکر بعضی از اسباب تأخیر اجابت، و ترغیب بر ملازمت مسألت.....	۱۰۰
الفصل الثامن.....	۱۰۵
در بیان این که آدمی برای سرای آخرت مخلوق شده است نه برای دنیا.....	۱۰۵
در وصیّت به این که مباد شخص از مرگ غافل گردد.....	۱۰۷
در بیان آن که حق تعالی عیوب دنیا یاد کرده.....	۱۱۰
[الفصل التاسع].....	۱۱۷
آدمی پیوسته در حرکت است و به سوی آخرت قطع مسافت می نماید.....	۱۱۷
در بیان آن که آدمی به آرزوهای خود نرسد و مرگ ناچار برسد.....	۱۱۸
امر به آسانی طلب و اجمال مکنسب.....	۱۱۹
نبی از ارتکاب ذنائبها و تذلل پیش احساناً برای نعمت دنیا.....	۱۲۵

- در تعذیر از طمع و مضرت هلع ۱۲۹
- آدمی تا تواند در امر روزی میان رازق تعالی و خود غیر را واسطه نسازد ۱۳۰
- در ترجیح خاموشی بر سخن ۱۳۱
- و اندیشه بیش از سخن کردن ۱۳۱
- در منع از اسراف و امر به محافظت مال تا محتاج به غیر نگردد ۱۳۴
- تلخی نومیذی از خیر کسان بهتر است از اظهار حاجت پیش خسان ۱۳۵
- در آن که تنگدستی با عفاف بهتر است از توانگری با فجور و اسراف ۱۳۶
- در امر به محافظت سر خویش ۱۳۶
- در آن که بسا باشد که آدمی چیزی جوید و او را ضرر باشد ۱۳۸
- ضرر بسیار گفتن و نفع تفکر نمودن ۱۳۸
- در امر به سوستن نیکان و بریدن از بدان ۱۴۱
- در آن که دوستی و هریک به جای خویش باید به کار بستن ۱۴۶
- در آن که دوا بسیار باشد که درد گردد و درد دوا بیاذن الله ۱۴۹
- در آن که بسیار باشد متهم در دوستی نصیحت نماید و غیر متهم خیانت ۱۵۰
- در منع از اعتماد بر آرزوها ۱۵۱
- عاقل آن است که تجربهها نگاه دارد ۱۵۵
- و بهتر تجربه آن است که کس را پند بخشد و به کار دارد ۱۵۵
- در شتافتن به فرصتها پیش از فوت ۱۵۶
- نه هر که چیزی بجوید به آن برسد ۱۵۷
- از تبهکاری است ضایع ساختن زائد روز معاد ۱۵۸
- هر کار پایانی دارد و هرا ابتدا انجامی ۱۵۸
- آن چه مقدر است روزی بیاید ۱۵۸
- سوداگر پیوسته در خطر است ۱۵۹
- بسیار اندک که برکت او بیش از بسیار باشد ۱۶۰

- ۱۶۱..... خیر نیست در مددکارِ بخار و دوستِ ناپایدار
 ۱۶۲..... با زمانه نرمی و مدارا کن چندان که با تو رام است
 ۱۶۵..... به کم رضا ده، میباید که از آن هم بازمانی
 ۱۶۶..... در تحذیر از لجاج؛ ولعن الله اللجاج
 ۱۶۶..... در امر به نیکی کردن در مقابل بدی و عطا در مقابل منع
 ۱۶۸..... دوستی با دشمن دوست در حکم دشمنی است با دوست
 ۱۷۰..... با برادر نصیحت به جای آرزو
 ۱۷۱..... خشم فرو خور و صبوری کن
 ۱۷۳..... نرمی کن در مقابل درشتی تا نرم گردد با تو هر درشتی
 ۱۷۴..... چون بر دشمن ظفر یافتی عفو کن
 ۱۷۵..... از دوست چون پیری بکاره دست مدار
 ۱۷۷..... آن که از تو نیکی چشم دارد گمان او غلط مگردان
 ۱۷۷..... حق برادر ضایع مگذار از اعتماد بر دوستی
 ۱۷۸..... اهل تو نباید از تو محرومتر از همه کس باشد
 ۱۷۹..... آن که در تو رغبت نکند تو نیز به او رغبت مدار
 ۱۸۱..... [الفصل العاشر]
 ۱۸۱..... رزق بر دو نوع است
 ۱۸۱..... چه قبیح باشد خضوع وقت حاجت و جفا وقت قدرت
 ۱۸۳..... از مال دنیا آن برای تو ماند که تو را در آخرت سود رساند
 ۱۸۴..... از گذشته حال آینده بشناس، و غافل و نادان مباش
 ۱۸۶..... عاقل به سخن پند گیرد و جاهل به زدن
 ۱۸۷..... چون غم هجوم آورد جنگ در صبر و حسن یقین زند
 ۱۸۷..... هر که راستی بگذاشت راه جور بسپرد
 ۱۸۷..... دوست آن باشد که در پنهان دوست باشد

- چون خواهش و میل غلبه کند بینا کور گردد ۱۸۸
- غریب آن باشد که بی دوست باشد ۱۹۰
- هرکه از حق درگذرد راه بر او تنگ گردد ۱۹۱
- هرکه پا از حد خود بیرون نهد قدر او باقی ماند ۱۹۳
- هیچ وسیله محکمتر از وسیله حق تعالی نباشد ۱۹۳
- هرکه پروای تو نداشته باشد دشمن توست ۱۹۴
- نومیدی ظفر باشد آنجا که طمع خطر باشد ۱۹۴
- همه خللی ظاهر نگردد، و همه فرصتی کس به او بر نخورد ۱۹۴
- در شر تأخیر کن که هروقت خواهی بتوانی، ۱۹۵
- لذت جاهل بریدن چنان باشد که به عاقل پیوستن ۱۹۵
- هرکه از زمانه امین باشد زمانه با وی خیانت نماید ۱۹۶
- نه هرکه تیری انداخت بر نشانه زد ۱۹۸
- چون سلطان بگردد احوال زمان بگردد ۱۹۹
- اول رفیق پس طریق؛ اول همسایه پس خانه ۲۰۱
- حرفی مگو که بخندند هر چند از زبان دیگری باشد ۲۰۱
- مشورت با زنان مکن ۲۰۲
- آن که بر او اعتماد نداری به خانه راه مده ۲۰۳
- هر یک از خادمان خود را به خدمتی نامزد گردان ۲۰۴
- قوم و عشیرت خود را گرای دار ۲۰۵

مقدمه دبیر علمی همایش

مدرسه اصفهان از دیرباز همواره در دانش‌های گوناگون نقلی و عقلی پیشتاز بوده و بنا به علل و عوامل مختلف جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، محل گردآمدن علما و کانون گردآمدن دانشمندان بزرگ ایرانی و اسلامی بوده است.

از دانش‌های ادبیات، فقه، اصول، تفسیر، حدیث و اخلاق گرفته تا هیئت، نجوم، ریاضی، حکمت، کلام و عرفان چهره‌های برجسته و شخصیت‌های کلیدی هر کدام را در مدرسه اصفهان می‌توان مشاهده کرد.

در یک دهه اخیر، دانشگاه اصفهان با همکاری خانه حکمت، حوزه علمیه و برخی نهادهای دیگر، همایش‌ها و نشست‌های متعددی در خصوص مکتب فلسفی اصفهان برپا نمود و به‌خوبی ظرفیت‌ها، امکانات و زمینه‌های فکری و توان بالای این مکتب در ارائه مباحث مهم فلسفی و کلامی و طرح موضوعات جدید را به همراه شماری از متون و آثار اصلی حکیمان و عارفان این مکتب به مخاطبان و علاقه‌مندان عرضه نمود.

این بار سخن از مکتب اخلاقی اصفهان و بنیادهای فکری و نوآوری‌های آن و راهکارهای عملی برای سعادت انسان و ارائه خط مشی‌های نوین و الگوهای موفق در جهت رشد و تعالی اخلاقی است. مدرسه اصفهان همانگونه که مؤسس یک مکتب فلسفی بوده و در دانش‌های فقه، اصول، حدیث، رجال و ادبیات نیز جنبه‌های تأسیسی داشته، رویکردهای مختلف اخلاقی را نیز طرح یا تأسیس یا بسط و گسترش داده است.

چهره‌های اصلی هر چهار رویکرد اخلاق فلسفی، عرفانی، حدیثی و تلفیقی

در این شهر تربیت یافته و آثار علمی و عملی خود را در آن ارائه کرده‌اند؛ به‌گونه‌ای که حجم آثار و مآثر اصلی و بنیادی اخلاق در مدرسه اصفهان با سایر حوزه‌های علمی قابل مقایسه نیست، از ابن مسکویه و ابن سینا تا راغب اصفهانی و ابن‌ترکه اصفهانی، باباافضل کاشی و عبدالرزاق کاشی، و عالمان اخلاقی عصر صفوی: شیخ بهایی، مجلسی اول، ملاحسن فیض کاشانی، مجلسی دوم، خاندان خاتون‌آبادی و اندیشمندان دوران بعد مانند: آقامحمد بیدآبادی، ملامهدی نراقی، ملااحمد نراقی، خاندان کلباسی، محمدجواد سرجوئی بیدآبادی، آقاجفی، آخوندکاشی، جهانگیرخان قشقایی، حاج میرزا علی آقا نیرازی، حاج آقا رحیم ارباب و دانشمندان معاصر مانند: حضرات آیات ملاحسین علی صدیقین، مظاهری نجفی، بانو نصرت‌امین اصفهانی، شیخ حسن صافی، شیخ عباس ایروانی، محمدباقر الفت، میرزا جلال‌الدین همایی، محمدباقر صدیقین، ابراهیم امینی، حاج حسین شفیعی و دو شخصیت فرزانه دوران کنونی آیت‌الله حاج شیخ محمدناصری و مرجع‌عالیقدر حضرت آیت‌الله حاج شیخ حسین مظاهری، متفکران بزرگ اخلاقی یا نویسندگان مهمترین آثار بزرگ اخلاقی یا شخصیت‌های برجسته اخلاقی معنوی جهان اسلام و تشیع به‌شمار می‌روند.

اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اصفهان، با همکاری دانشگاه اصفهان و حوزه علمیه اصفهان در صدد برآمد تا به معرفی چهره‌های اصلی اخلاقی و تبیین آراء و آموزه‌های رویکردهای مختلف اخلاقی مدرسه اصفهان همت گمارد. از این رو با برگزاری جلسات مختلف در محل اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، خانه حکمت، دانشگاه اصفهان و صدا و سیمای مرکز

اصفهان و مرکز رایانه‌ای حوزه علمیه اصفهان، مقدمات و زمینه‌های برگزاری نخستین همایش مکتب اخلاقی اصفهان را آماده و مهیا نمود. جناب آقای حجت الاسلام محمدعلی انصاری مدیر کل اسبق اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی اصفهان و مدیر کل فعلی آن جناب حجت الاسلام آقای حاج شیخ رم ضانعلی متمدی و نیز حجج الاسلام: آقای حاج سید احمد سجادی، آقای حاج شیخ محسن جلالی، حاج شیخ مجتبی اخوان حریری (مدیر اجرایی همایش) و آقایان: دکتر محمدحسین ریاحی، رضا مهندسی، احسان حاج زکی، و نیز خانم دکتر آرمیدوخت والا از اعضای اصلی این جلسات بودند که از یکایک آنها تشکر و سپاسگزاری می‌نمایم.

همچنین تشکر می‌کنم از جناب آقای دکتر محمد عیدی معاون محترم فرهنگی وقت شهرداری اصفهان که با حمایت بی‌دریغ خود امکان چاپ آثار همایش را مهیا نمودند.

دبیر علمی و دبیر اجرایی همایش نیز طی جلسات جداگانه مختلف، هماهنگی‌ها و تمهیدات لازم را برای برگزاری این همایش با پیگیری‌های آقای سعید محمدی (مدیر اجرایی خانه حکمت) و خانم فریده کوهرنگ بهشتی (مسئول دبیرخانه همایش) انجام داده و اموری مانند صفحه‌بندی و چاپ کتاب‌های همایش، طراحی پوستر و تبلیغات همایش، طراحی سایت و برنامه‌ریزی برای حضور در فضا‌های مجازی را تقبل و به نحو احسن به نتیجه رسانده‌اند.

از جمله دستاوردهای مهم این همایش انتشار سه عنوان کتاب با نام‌های: ۱- در مکتب پارسایان، تألیف محمدحسین ریاحی؛ ۲- مکتب اخلاقی

اصفهان، تألیف علی کرباسی زاده اصفهانی؛ ۳- منشور ادب الهی، شرح وصیت نامه امام علی (ع) به امام حسن (ع)، از محمد صالح روغنی قزوینی، تصحیح رحیم قاسمی؛ و نیز مجموعه مقالات آن است که توسط نشر خانه حکمت و با مساعدت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی اصفهان منتشر می گردد.

البته این گام نخست در معرفی آثار و چهره های اصلی مکتب اخلاقی اصفهان است و یکایک رویکردهای چهارگانه نامبرده و ابعاد شخصیتی عالمان فرهیخته اخلاقی و چهره های معنوی مدرسه اصفهان نیاز به پژوهش و بررسی و تأمل بیشتر دارد.

در پایان با سپاس مجدد از تمامی دست اندرکاران این همایش، از ایزد منان خواستاریم این حرکت بزرگ تداوم یافته و در تشویق و تربیت نسل جوان امروز ما موثر و مفید افتد.

علی کرباسی زاده اصفهانی

دبیر علمی همایش و رئیس خانه حکمت

۱۴۰۰/۰۲/۲۰